

Fornleifafræðistofan

Sómastaðagerði/Sómastaðir. Fornleifarannsóknir í landi Sómastaðagerðir og Sómastaða í Fjarðabyggð, S-Múlasýslu.

Mach 2004.

Útdráttur á íslensku

Helsta innihald kynningar

Að beiðni Fornleifanefndar ríkisins og fyrir hönd Iðnaðarráðuneytisins var Fornleifastofan fengin til kanna fornleifar í landi Sómastaðagerðis og Sómastaða. Minjarnar voru alls 15 á jafnmörgum stöðum.

Vegna ýmissa vandamála s.s. slæms veðurs og nýrra funda (þar af 14 áður ókunnar minjar), tók rannsóknin lengri tíma en búist hafði verið við. Vandamálin voru öll leyst, utan minja nr. 016, sem varða rannsakaðar nánar síðar.

Niðurstöður

Á fyrirhugaðri álverslóð var grafið í nokkrar minjar, eða það sem talið var að væru minjar. Við komumst að því að flestar minjarnar voru yngri en 100 ára og féllu því ekki undir að vera fornminjar, skv. lögum um fornminjar frá 2001 og njóta því ekki verndar þeirra laga. Einnig kom í ljós að eitthvað af því sem talið hafði verið til minja voru ekki mannvirki heldur seinni tíma rask af völdum véla.

Tvennar minjar (nr. 1019 og 1020) eru líklega frá því fyrir 1875 og gætu mögulega verið frá 16. eða 17. öld. Hvað minjar nr. 1019 varðar er vafasamt hvort nokkurt mannvirki hafi yfirleitt verið þar. Ekki er ástæða til að rannsaka þessar minjar nánar. Þær teikningar sem þegar eru til segja alla söguna.

Á svæði 001, sem er hluti af Sómastaðagerði, fundust engar gamlar byggingar utan kjallara frá 19. öld. Hann var rannsakaður að fullu. Flest annað sem fannst á þessu svæði var talið vera frá árunum 1875–1970. Einhver merki fundust samt sem áður um tilvist manna frá tímabilinu 1500–1875 og mögulega væri hægt að halda fram að merki um búsetu mann frá 1362 gætu fundist á svæðinu. Þær ályktanir er hægt að draga af torflagi (minjar 001:D). Þessi merki eru mjög óskýr og geta varla verið könnuð nánar.

Í landi Sómastaða voru minjar nr. 016 kannaðar í þversniði. Kom þá í ljós að þessar minjar eru frá því löngu fyrir 1362 og eru líklega nokkrar kynslóðir húsa þar. Það eru skýr merki um þar hafi ekki verið bygging til sömu nota allan tíman. Við teljum að þarna sé um að ræða hjáleigu frá miðöldum. Þessar minjar þarf að kanna nánar.

Í upphaflegri könnun á framkvæmdasvæðinu (álverslóð og hafnarsvæði) árið 1998 voru 8 minjar skráðar. Þeim fjölgaði bæði eftir frumathugun í júní 2003 og í lokaathuguninni í október og nóvember 2003. Nú eru fleiri en fernar minjar skráðar á 31 stað innan framkvæmdasvæðisins. Þær minjar sem ekki voru kunnar síðasta haust (2003), þegar ákvörðunin var tekin að kanna fornleifar á svæðinu hafa nú verið skráðar og kannaðar þar sem þurfti. Ákvarðanir um skoðun voru gerðar í samráði við Fornleifanefnd ríkisins. Engar þeirra eru taldar þurfa frekari rannsóknir, nema mögulega minjar sem talið er að gætu verið af millu

vestan Sómastaðagerðis. Þessar minjar eru hins vegar illa farnar vegna veðurs og ekki miklar líkur að frekari rannsóknir geri þær skýrari.

Ekki er ástæða til að rannsaka fleiri minjar.